

11. SYFILIS

Syfilis orsakas av den spiralformade bakterien *Treponema pallidum*. Sjukdomen var vanlig i Sverige fram till början av 1900-talet. Därefter skedde en minskning och i slutet av 1990-talet rapporterade endast runt 50 fall om året. Antalet fall har sedan ökat igen och under 2000-talet har antalet rapporterade fall legat runt 200 per år. Syfilis är betydligt vanligare bland män än kvinnor.

Klinik

Karaktäristiskt för syfilis är att sjukdomen har flera stadier med olika symtombild. Stadierna benämns primär-, sekundär- och tertiärstadium. Mellan stadierna ses symtomfria perioder så kallad latent syfils.

Syfilis smittar vid vaginala och anala samlag samt vid oralsex. Smitta kan också ske med infekterat blod samt vertikalt till fostret hos en obehandlad kvinna med syfilis.

Primärstadiet

Inkubationstiden är 10-90 dagar (i medeltal 3 veckor). På den plats där bakterierna trängt in i huden uppkommer primärsåret som oftast är oömt, rent och vanligen runt eller ovalt till formen. I flertalet fall sitter såret på genitalia, men kan även uppkomma på andra ställen så som munnen, läpparna eller i analregionen. Utan behandling läker såret efter 6-8 veckor.

Sekundärstadiet

Symtom uppkommer 3-6 veckor efter debuten av primärsåret som inte alltid är läkt. Infektionen har nu spridit sig via blodet och symtom kan uppkomma från olika organsystem bland annat CNS med kranialnervspåverkan. Allra vanligast är hud- och slemhinneförändringar som kan imitera flera olika hudsjukdomar. Typiskt, men inte alltid, ses rödbruna fläckar i handflator och fotsulor. Utan behandling läker hudförändringarna inom 2-10 veckor. Recidiv kan förekomma under de första 2 åren.

Tertiärstadiet

Symtom på tertiär syfilis uppträder flera år ibland årtionden efter primärinfektionen. Sjukdomsbilden varierar beroende på vilket organsystem som angripits.

Latent syfilis

Vid latent syfilis är patienten symtomfri och diagnosen kan endast ställas med serologisk undersökning. Latent syfilis delas in i tidig latent syfils <2 år från smittotillfället och sen latent syfilis >2 år från smittotillfället. Endast tidig latent syfils kan smitta vid sexuell aktivitet. Sen latent syfils kan smitta med infekterat blod och till fostret hos en gravid obehandlad kvinna.

Differentialdiagnoser

Herpes simplex är den vanligaste orsaken till genital sårbildning.

Sår kan också uppkomma traumatiskt eller orsakas av infektion med streptokocker eller stafylokocker.

Sällsynta orsaker till genitala sår är Ulcus molle och Lymfograduloma venereum. Ulcus molle orsakas av den gramnegativa bakterien Haemophilus ducreyi, som oftast ger multipla, smetiga sår.

Vid Lymfograduloma venereum ses klassiskt en liten knottra eller erosion där bakterierna trängt in. Senare uppkommer ömmande adeniter och i en del fall svårläkta fistlar. Under senare år har ett mindre antal fall årligen rapporterats bland män som har sex med män och infektionen är då oftast lokaliserad rektalt.

Cancer och tuberkulos.

Diagnos

Baseras på serologisk undersökning. Sårsekret kan också analyseras med PCR.

Syfilisserologin är svårtolkad och ska bedömas av eller i samråd med venereolog. Remiss till venereologisk klinik/Sesammottagning. Detta gäller även om det står att serologin kan stämma överens med en tidigare behandlad syfilis.

Viktigt är också att veta att det i undantagsfall kan ta 3-6 månader efter smittotillfället till serologin blir positiv. Den längre tiden om patienten fått antibiotikabehandling under perioden.

Behandling

Syfilis behandlas med benzatinpenicillin intramuskulärt. Vid tidig syfilis vid ett eller två tillfällen. Vid sen syfilis vid tre tillfällen: Dag 1, 8 och 15.

Vid penicillinallergi ges doxycyklin.

Inom det första dygnet efter påbörjad behandling kan en så kallad Herxheimerreaktion med feber uppträda. Besvären upphör inom ett dygn. Tillståndet ses vanligen vid tidig syfilis och betydligt mer sällan vid sen syfilis.

Uppföljning

Tidig syfilis följs upp under 1 år. Sen syfilis under 2 år.

Anmälan och smittspårning

Tidig syfilis lyder under smittskyddslagen. Smittskyddsanmälan och smittspårning ska göras.